

RUNAR NARVLAND

Trygderett

i et nøtteskall

2. UTGAVE

GYLDENDAL

RUNAR NARVLAND

TRYGDERETT

I ET NØTTESKALL

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2018

2. utgave, 1. opplag 2018

ISBN 978-82-05-50267-3

Omslagsdesign: Kristin Berg Johnsen

Sats: HAVE A BOOK

Brødtekst: Minion 10/14,5 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til

Gyldendal Juridisk

Postboks 6730 St. Olavs plass

0130 Oslo

www.gyldendal.no/juridisk

juridisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.

Forord

Hensikten med denne boken er å gi en elementær oversikt over folketrygdloven og folketrygdsystemet. I tillegg til å redegjøre for de viktigste reglene i folketrygdloven har jeg lagt vekt på å vise hvordan folketrygdloven blir praktisert i NAV, i Trygderetten og i domstolene.

Boken dekker ikke læringskravene ved masterstudiet i rettsvitenskap, men bør kunne være til hjelp både med hensyn til å skaffe seg oversikt over folketrygdloven og til repetisjon. Et fylldig noteverk bør kunne gi alle som arbeider med faget trygderett, nyttig hjelp til å finne fram til relevante avgjørelser og mer dyptpløyende litteratur innen fagfeltet.

Jeg takker professor Aslak Syse, som har lest gjennom manus og gitt nyttige tilbakemeldinger. Professor Syse skal likevel ikke hefte for de utlegninger av regler og valg av dommer og kjennelser som er gjort i boken.

Arbeidet med boken har gitt meg en nyttig oppdatering på regelverk og praksis vedrørende trygderett, et fag jeg jobber med daglig.

Oslo, mars 2015

Runar Narvland

6 FORORD

Andre utgave er en oppdatert versjon med alle relevante lov-
endringer per 31. desember 2017.

Oslo, mars 2018

Runar Narvland

Innhold

KAPITTEL 1 INNLEDNING	15
1.1 Litt historikk	16
1.2 Formål	21
1.2.1 Dekning av utgifter	21
1.2.2 Hjelp til selvhjelp	21
1.2.3 Sikring av inntekt	22
1.2.4 Omfordeling	22
1.2.4.1 Fra medlemmer med høy inntekt til medlemmer med lav inntekt	23
1.2.4.2 Fra friske til syke	23
1.2.4.3 Fra menn til kvinner	23
1.2.4.4 Fra sentrum til utkant	24
1.2.4.5 Over livsløp	24
1.2.4.6 Mellom generasjoner	24
1.3 Medlemskap	25
1.3.1 Trygdeforordningen	28
1.4 Finansiering	29
1.4.1 Arbeidsgiveravgift	29
1.4.2 Trygdeavgift (medlemsavgift)	30
1.4.3 Statstilskott	30
1.5 Avlastning av framtidige forpliktelser	31

8 INNHOLD

KAPITTEL 2 SAKSBEHANDLING	32
2.1 NAV	32
2.2 HELFO	36
2.3 Trygderetten	37
KAPITTEL 3 UTBETALING	42
3.1 Hvem som har rett på utbetaling	42
3.2 Utbetalingsterminer	43
3.3 Virkningstidspunktet for utbetaling av løpende ytelser	44
3.4 Arbeidsgivers refusjonskrav	45
3.5 Etterbetaling i opptil tre år i særlige tilfeller	47
3.5.1 «Åpenbart ikke har vært i stand til å sette fram krav tidligere»	47
3.5.2 «Trygdens organer har gitt misvisende opplysninger»	48
3.6 Utbetaling under opphold i institusjon	49
3.7 Utbetaling under straffegjennomføring	50
3.8 Foreldelse	51
3.9 Tilbakekreving etter feilaktig utbetaling	53
3.9.1 Hel eller delvis tilbakekreving	53
3.9.2 Mottaker i god tro	55
3.9.3 Tilbakekreving av utbetalinger etter direkte oppgjørordning	56
3.9.4 Rentetillegg	57
3.9.5 Avregning av feilutbetalinger som skyldes for høy inntekt	57
3.9.6 Foreldelse av krav på tilbakebetaling	58
3.10 Renter ved etterbetaling av ytelser	61
3.11 Trygdeytelser og erstatning	63
KAPITTEL 4 RETTSKILDER	65
4.1 Lovbaserte rettskilder	65
4.1.1 Grunnloven	65
4.1.2 Menneskerettighetene	66
4.1.3 EU-reglens betydning i trygderetten	66
4.1.4 Lovens ordlyd	66
4.1.5 Lovens forarbeider	67

4.1.6	Etterarbeider	68
4.1.7	Forskrifter	71
4.1.8	Forarbeider til forskrifter	71
4.2	Praksisbaserte rettskilder	72
4.2.1	Prejudikater fra Høyesterett	72
4.2.2	Lagmannsrettens praksis	72
4.2.3	Trygderettens praksis	73
4.2.4	NAV's praksis og retningslinjer i rundskriv	74
4.3	Vurderingsbaserte rettskilder	75
4.3.1	Rettsoppfatninger	75
4.3.2	Reelle hensyn	75
 KAPITTEL 5 DEKNING AV UTGIFTER		 77
5.1	Stønad ved helsetjenester	78
5.1.1	Personkrets	78
5.1.2	Direkte oppgjør og egenandeler	78
5.1.3	Bidrag til spesielle formål	80
5.1.4	Behandling i utlandet	81
5.1.5	Yrkesskade	82
5.2	Grunnstønad	83
5.3	Hjelpestønad	84
5.4	Stønad ved gravferd	86
5.5	Tilleggsstønader under arbeidsrettede tiltak	87
5.6	Engangsstønad ved fødsel eller adopsjon	88
5.7	Stønad til barnetilsyn	89
 KAPITTEL 6 HJELP TIL SELVHJELP		
– BEDRING AV FUNKSJONSEVNEN/ARBEIDSEVNEN		91
6.1	Hjelpemidler mv.	91
6.1.1	Hjelpemidler	93
6.1.2	Stønad til motorkjøretøy eller annet transportmiddel	94
6.2	Tilleggsstønader og stønad til skolepenger mv.	96
 KAPITTEL 7 SIKRING AV INNTEKT		 97
7.1	Dagpenger under arbeidsløshet	97
7.1.1	Opphold i Norge	97
7.1.2	Tap av arbeidsinntekt	99

10 INNHOLD

7.1.3	Minsteinntekt	100
7.1.4	Reell arbeidssøker	101
7.1.5	Dagpenger under utdanning	101
7.1.6	Dagpenger under permittering	102
7.1.7	Melde- og møteplikt	103
7.1.8	Ventetid og forlenget ventetid	104
7.1.9	Dagpengegrunnlag og størrelse av dagpengene	106
7.1.10	Tidsbegrenset bortfall av dagpenger	108
7.2	Sykepenger	108
7.2.1	Generelle vilkår	109
7.2.1.1	Opptjeningstid	109
7.2.1.2	Tap av pensjonsgivende inntekt og minsteinntekt	110
7.2.1.3	Arbeidsuførhet	111
7.2.1.4	Sykepenger ved friskmelding til arbeidsformidling	114
7.2.1.5	Gradert sykmelding	114
7.2.1.6	Dokumentasjon av arbeidsuførhet	115
7.2.1.7	Oppfølging mv. i regi av Arbeids- og velferdsetaten	116
7.2.1.8	Medlemmets medvirkning	116
7.2.1.9	Opphold i Norge eller i utlandet	117
7.2.2	Sykepengegrunnlag og sykepengedager	118
7.2.3	Graderte sykepenger	119
7.2.4	Tilskott til arbeidsreiser	120
7.2.5	Arbeidstakere	121
7.2.5.1	Krav om tilknytning til arbeid	121
7.2.5.2	Sykepenger fra trygden	122
7.2.5.3	Sykepenger fra arbeidsgiveren	123
7.2.5.4	Egenmelding	125
7.2.5.5	Sykepengegrunnlaget	126
7.2.5.5.1	Når arbeidsgiver yter sykepenger	126
7.2.5.5.2	Når trygden yter sykepenger ..	127
7.2.6	Selvstendig næringsdrivende	129
7.2.7	Frilansere	130
7.2.8	Inaktive	131
7.2.9	Diverse andre bestemmelser om sykepenger	132

7.2.9.1	Medlemmer med dagpenger under arbeidsløshet eller ventelønn m.m. . . .	133
7.2.9.2	Medlemmer mellom 62 og 70 år	133
7.2.9.3	Opphold i helseinstitusjon eller fengsel	134
7.2.10	Yrresskadefordeler	134
7.3	Foreldrepenger og svangerskapspenger	135
7.3.1	Medlemskap	136
7.3.2	Svangerskapspenger	136
7.3.3	Generelle bestemmelser for rett til foreldrepenger	137
7.3.4	Opptjening av rett til foreldrepenger	138
7.3.5	Beregning av foreldrepenger	139
7.3.6	Stønadsperioden for foreldrepenger	140
7.3.7	Om uttak av foreldrepenger	141
7.4	Stønad ved barns og andre pårørendes sykdom	145
7.4.1	Omsorgspenger	145
7.4.2	Pleiepenger og opplæringspenger	147
7.4.2.1	Pleiepenger til medlemmer med omsorg for syke barn	147
7.4.2.2	Graderte pleiepenger	148
7.4.2.3	Antall pleiepengedager	148
7.4.2.4	Pleiepenger for pleie av en nærstående	149
7.4.2.5	Opplæringspenger til et medlem med omsorg for et funksjonshemmet barn	150
7.4.2.6	Dokumentasjon av sykdom	151
7.4.2.7	Utbetaling av pleiepenger og opplæringspenger	151
7.5	Stønad til mor eller far med aleneomsorg for barn ..	152
7.5.1	Tilknytning til riket	152
7.5.2	Krav til status som ugift, separert eller fraskilt	153
7.5.3	Alene om omsorgen	154
7.5.4	Overgangsstønad	158
7.5.4.1	Stønadsperiodens lengde	159
7.5.4.2	Overgangsstønadens størrelse	160
7.5.4.3	Krav til yrkesaktivitet	161
7.5.4.4	Reduksjon på grunn av arbeidsinntekt m.m.	162
7.5.4.5	Sanksjonsregler	162
7.6	Arbeidsavklaringspenger	163

12 INNHOLD

7.6.1	Tilknytning til Norge	164
7.6.2	Nedsatt arbeidsevne	166
7.6.3	Meldeplikt	170
7.6.4	Aktivitet med sikte på å komme i arbeid	173
7.6.5	Varighet	174
7.6.6	Oppfølging	174
7.6.7	Beregning av arbeidsavklaringspenger	175
7.6.7.1	Grunnlaget	175
7.6.7.2	Arbeidsavklaringspengenes størrelse ..	175
7.6.7.3	Reduksjon på grunn av samtidig arbeid	176
7.6.7.4	Reduksjon på grunn av ytelser fra arbeidsgiver	177
7.6.7.5	Opphold i institusjon	177
7.6.8	Forhold til andre ytelser	178
7.6.8.1	Arbeidsavklaringspenger og andre fulle ytelser fra folketrygden	178
7.6.8.2	Arbeidsavklaringspenger og andre reduserte ytelser fra folketrygden	179
7.6.8.3	Arbeidsavklaringspenger og ytelser etter annen lovgivning	180
7.6.9	Arbeidsavklaringspenger ved yrkesskade	181
7.6.10	Unntak fra kravet om melding om vedtak og unntak fra kravet om forhåndsvarsel	182
7.6.11	Karensperiode og nytt krav om arbeidsavklaringspenger	182
7.6.12	Tilleggsstønader til arbeidsrettede tiltak	183
7.7	Uføretrygd	183
7.7.1	Inngangsvilkår	185
7.7.1.1	Forutgående medlemskap	185
7.7.1.2	Fortsatt medlemskap	188
7.7.1.3	Aldersvilkåret	189
7.7.1.4	Hensiktsmessig behandling og arbeidsrettede tiltak	189
7.7.1.5	Sykdomsvilkåret og kravet til årsakssammenheng	193
7.7.1.6	Nedsatt inntektsevne. Uføregrad	198
7.7.1.7	Uføretidspunktet	201
7.7.2	Grunnlaget for beregning av uføretrygd og trygdens størrelse	202
7.7.3	Ung ufør	203

7.7.4	Reduksjon av uføretrygd på grunn av inntekt	206
7.7.5	Barnetillegg	211
7.7.6	Yrkesskade	213
7.7.6.1	Tillegg til uføretrygd for gjenlevende ektefelle (gjenlevendetillegg)	214
7.7.7	Uføretrygd under opphold i institusjon	214
7.7.8	Uføretrygd under straffegjennomføring	215
7.7.9	Avkall på retten til uføretrygd	216
7.8	Opptjening og beregning av gammel uførepensjon og gammel alderspensjon	216
7.9	Ny alderspensjon	221
7.9.1	Opptjening	222
7.9.2	Garantipensjon	223
7.9.3	Fleksibelt uttak	225
7.9.4	Nøytralitet og levealdersjustering	225
7.9.5	Underregulering	227
7.9.6	Overgang fra uføretrygd til alderspensjon	228
7.10	Ytelser til gjenlevende	228
7.10.1	Gjenlevende ektefelle	229
7.10.1.1	Vilkår om forutgående medlemskap	229
7.10.1.2	Vilkåret om fortsatt medlemskap	231
7.10.1.3	Vilkår for rett til pensjon	232
7.10.1.4	Vilkårene for rett til overgangsstønad	233
7.10.1.5	Sammensetning og beregning av pensjon og overgangsstønad	234
7.10.1.6	Forholdet til arbeidsinntekt	234
7.10.1.7	Stønad til barnetilsyn, utdanningsstønad og tilskott til flytting for å komme i arbeid	236
7.10.1.8	Bortfall av ytelser til gjenlevende ektefelle	236
7.10.1.9	Ytelser til gjenlevende ektefelle under opphold i institusjon og under straffegjennomføring	237
7.10.2	Gjenlevende fraskilt ektefelle	237
7.10.3	Gjenlevende barn (barnepensjon)	238
7.10.3.1	Tilknytning til riket	239
7.10.3.2	Barnets alder	239
7.10.3.3	Beregning av barnepensjon	240
7.10.4	Tidligere familiepleier	242

14 INNHOLD

KAPITTEL 8 STØNAD VED YRKESSKADE	245
8.1 Yrkesskade	246
8.1.1 Virkeområdet for regler om yrkesskade	247
8.1.1.1 Personkrets	247
8.1.1.2 De bedriftsmessige vilkår	248
8.1.1.3 Andre persongrupper enn arbeidstakere	254
8.1.2 Ulykkesbegrepet	256
8.1.2.1 Det markerte ulykkesbegrepet	258
8.1.2.2 Det avdempede ulykkesbegrepet	259
8.2 Yrkessykdom	261
8.3 Kravet til årsakssammenheng	265
8.4 Skadetidspunktet	269
8.5 Melding om yrkesskade	270
8.6 Menerstatning	271
8.6.1 Litt om flerskader	273
KAPITTEL 9 DOMSTOLSKONTROLL	275
9.1 Lagmannsretten	277
9.2 Høyesterett	279
KAPITTEL 10 TRYGDENISBRUK	281
KAPITTEL 11 DOMMER OG KJENNELSER FRA HØYESTERETT	283
KAPITTEL 12 DOMMER FRA HØYESTERETT – UTFALL I FORHOLD TIL TRYGDERETTEN OG LAGMANNSRETTEEN	287
KAPITTEL 13 DOMMER FRA HØYESTERETT – UTFALL I FORHOLD TIL LAGMANNSRETTEEN	293
KAPITTEL 14 KJENNELSER FRA TRYGDERETTEN MED FORSTERKET RETT (FEM MEDLEMMER)	297
KAPITTEL 15 KJENNELSER FRA TRYGDERETTEN	300
KAPITTEL 16 RELEVANT LITTERATUR	306
KAPITTEL 17 STIKKORD	310

Innledning

Folketrygden kan beskrives som et nasjonalt, obligatorisk forsikringsystem hvor alle som bor eller arbeider i Norge, er plikttige medlemmer.¹ Medlemmene har plikter og rettigheter som framgår av folketrygdloven. Man har plikt til å betale trygdeavgift (medlemsavgift) og til å melde fra til NAV om forhold som har betydning for de rettigheter man har til ulike trygdeytelser i nærmere definerte behovssituasjoner. Ytelsene kan deles i tre hovedgrupper: dekning av utgifter, sikring av inntekt og hjelp til selvhjelp. Behovssituasjonene kan deles i fire hovedgrupper, basert på arbeidsløshet, sykdom, familiesituasjon og alder.

Folketrygden administreres av NAV, som har lokalkontor i alle kommuner. De fleste krav om trygdeytelser avgjøres imidlertid av NAV Arbeid og ytelser, eventuelt av NAV Familie- og pensjonsytelser, som begge erstattet det tidligere NAV Forvaltning, et organ på fylkesnivå.² Klageorganet heter NAV Klageinstans og er et regionalt

---

1 Se nærmere om visse unntak i avsnittet «Medlemskap».

2 I enkelte fylker er det flere kontorer på dette nivået. I den videre framstilling i boken vil jeg nøye meg med å omtale fylkesnivået som NAV Arbeid og ytelser, for enkelhets skyld. Se imidlertid [nav.no/rettskilder/Hovednummer 30/ Vedlegg 1](http://nav.no/rettskilder/Hovednummer%2030/Vedlegg%201) – fullmaktsoversikt under § 5 i NAV-loven.

organ. Det er seks klageorganer på landsbasis, og disse har en utstrakt grad av spesialisering. Saker vedrørende folketrygdloven kapittel 5 (stønad ved helsetjenester) administreres av Helseforvaltningen (HELFO). Fra og med 2016 blir eventuelle klager over vedtak i HELFO behandlet av Helseklage, som er et nyopprettet nasjonalt klageorgan for helsetjenesten, med sete i Bergen. Etter vedtak i NAV Klageinstans eller Helseklage kan en sak ankes til Trygderetten. Er medlemmet fortsatt ikke fornøyd, kan det bringe saken direkte inn for lagmannsretten ved å reise søksmål mot staten ved Arbeids- og velferdsdirektoratet.³ Et alternativ er å begjære gjenopptak av Trygderettens kjennelse.⁴

Lovhenvisninger med §§ i teksten vil være til folketrygdloven dersom ikke annet er nevnt.

1.1 Litt historikk

I det gamle samfunnet var det først og fremst slekten som tok seg av dem som ikke kunne forsørge seg selv. Alternativet var legdsystemet, som utviklet seg på 1200-tallet. De fattige gikk da fra gård til gård med kort tids opphold på hvert sted. Legdsystemet ble nærmere regulert i Magnus Lagabøtes landslov (1274–1276). Ordningen ble avskaffet først ved fattigloven av 1900. I dag er omsorgen for dem som ikke har annet utkomme, forankret i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen.⁵

---

3 Se trygderettsloven § 26 (lov 16. desember 1966 nr. 9 om anke til Trygderetten).

4 Se trygderettsloven §§ 27 og 28. Gjenopptak av vedtak fra NAV, som ikke har vært behandlet i Trygderetten, skjer i samsvar med bestemmelse i forvaltningsloven § 35. Dersom saksbehandler beslutter å avslå et krav om omgjøring, vil dette være en prosessledende beslutning. En prosessledende beslutning er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og det vil derfor ikke være en klageadgang på denne beslutningen.

5 Lov 18. desember 2009 nr. 131.

Den første lovgivning som har karakter av trygd, knytter seg til de nye risikoer som industrisamfunnet medførte: risiko for skade ved ulykker og for arbeidsløshet. Avhengigheten av lønn gjorde sykdom til en større risikofaktor enn tidligere med hensyn til tap av forsørgingsevne, særlig for dem med lav inntekt og begrensede muligheter for å legge litt til side for påkommende tilfeller. Det dreide seg om offentlige forsikringsordninger som etter hvert ble gjort obligatoriske. Den første trygdlovgivningen var i stor grad utviklet etter tysk modell (Bismarck),⁶ og rettighetene var sterkt knyttet til arbeidsforholdet. Etter andre verdenskrig er utviklingen mer påvirket av Storbritannia (Beveridge),⁷ hvor trygdeordningene var mer universelle.

Allerede i 1945 la de politiske partiene fram *Fellesprogrammet*, som lovet sosialpolitiske reformer og frihet fra nød. Ikke mange år etter kom det en stortingsmelding om folketrygd (St.meld. nr. 58 (1948)). Her la departementet fram en plan for den videre utbygging av vårt sosiale trygdesystem. I meldingen understrekes nødvendigheten av å forandre trygdesystemet – slik at ikke bare

---

6 Den tyske kansleren Otto von Bismarck (1815–1898) var tidlig ute med å fremme sosiale forsikringsordninger. En viktig årsak til dette var ønsket om å sikre sosial stabilitet og ro. I denne tiden stod både folkelig opprør og rivaliserende venstreorienterte ideologier fram som truende for den politiske eliten. Velferdsstaten ble et middel for å hjelpe de fattige og tekkes folkemassene. Disse ordningene ble derfor ofte opprettet som fond, der arbeidere og arbeidsgivere stod sammen om finansieringen (kilde: Wikipedia). Ordningene forutsatte derfor tilknytning til et arbeidsforhold.

7 Etter andre verdenskrig kom endringer i tankemåtene rundt velferdsstaten. I Vest-Europa gikk flere land over fra ordninger basert på forsikringsprinsippet til *universelle trygdeordninger* som omfattet hele befolkningen. I 1942 presenterte den britiske økonomen William Beveridge (1879–1963) en rapport som skulle danne grunnlaget for utviklingen av den britiske velferdsstaten etter krigen. Rapporten var påvirket av keynesianske tanker om statlig kontroll over arbeidsmarkedspolitikken. Slike grep skulle sikre lav arbeidsløshet. Samtidig skulle en «National Insurance», innbetalt av personer i arbeidsdyktig alder, ytes til arbeidsløse, enker og personer som var syke (kilde: Wikipedia).

et fåtall, men alle i samfunnet kan sikres en «minimums-levestandard». Velferdsstaten skal være målet – folketrygden skal være midlet. Selv om det tas forbehold om at bare vekst i produksjonen kan bære vekst i trygdeytelsene, gis det nå klare løfter om et «heldekkende system» som garanti mot tap av inntekt for hele befolkningen.

Det at trygdeordningene skulle omfatte *alle* (det vil si være universelle), ble knesatt som prinsipp ved lov om barnetrygd av 1946. Det ble fulgt opp med syketrygd for alle (1957) og alderstrygd uten behovsprøving (1959). Deretter fulgte en ekspansiv fase, hvor befolkningen også ble sikret mot uførhet og tap av forsørger.

På begynnelsen av 1960-tallet var det innført trygdedekning for sykdom, arbeidsløshet, uførhet, tap av forsørger samt alderspensjon. Syketrygden og arbeidsløshetstrygden var knyttet til inntekt, de øvrige ytelser var sosiale grunnpensjonsytelser, med tillegg for forsørging av ektefelle og barn.

Da folketrygden ble etablert i 1967, skjedde to ting: Vi fikk en *felles lov* for de fleste trygdeytelsene, og pensjonssystemet ble utbygget med *tilleggspensjoner* og ble et pensjonssystem der pensjonen står i forhold til innbetalt premie. Sammensetningen av grunnpensjon for alle og tilleggspensjon basert på inntekt kombinerer den engelske og den tyske tradisjonen. Denne kombinasjonen kaller man gjerne *den skandinaviske modellen*. Den senere opptrapping av særtillegget styrket det universelle element. Den blandede finansiering gjennom premie og skattlegging viser at omfordeling/utjevning er et viktig formål ved siden av å etablere en forsikringsordning som var ment å skulle gjøre bruken av privat pensjonsforsikring overflødig.⁸

---

8 Disse seks avsnittene er basert på en framstilling i Arbeids- og velferdsdirektoratets rundskriv «Folketrygden – En oversikt», utarbeidet av Rikstrygdeverket Prosjektgruppen for «Ny folketrygdlov» 01.05.97, en gruppe forfatteren var en del av.

Utviklingen av trygdesystemet, og den norske velferdsstaten, kan illustreres ved følgende milepælsliste:

- 1894 Lov om ulykkesforsikring for industriarbeidere
- 1906 Lov om statlig og kommunal støtte til private arbeidsledighetskasser
- 1908 Lov om ulykkesforsikring for fiskere og skogbruksarbeidere
- 1909 Sykeforsikringslov for arbeidstakere med lav inntekt
- 1911 Ulykkesforsikring for sjømenn
- 1915 Ulykkesforsikring for jordbruksarbeidere
- 1935 Utvidelser av syketrygden
- 1936 Behovsprøvd alderstrygd og lov om hjelp til blinde og vanføre
- 1938 Arbeidsledighetstrygd
- 1946 Lov om barnetrygd
- 1956 Syketrygd for alle
- 1957 Forsørgertrygd for barn
- 1957 Alderstrygd uten behovsprøving
- 1958 Lov om yrkesskadetrygd
- 1960 Lov om attføringshjelp og lov om uføretrygd
- 1964 Lov om enkje- og morstrygd
- 1966 Lov om folketrygd
- 1969 Lov om særtillegg
- 1971 Inkorporering av syketrygd og yrkesskadetrygd i lov om folketrygd
- 1973 Nedsettelse av aldersgrensen til 67 år for rett til alderspensjon
- 1975 Nedre aldersgrense senket fra 18 til 16 år for rett til uførepensjon
- 1978 Ny sykelønnsordning med full dekning
- 1981 Stønad til skilte og separerte forsørgere innlemmet i folketrygdloven
- 1997 Ny folketrygdlov

2004 Tidsbegrenset uførestønad

2010 Arbeidsavklaringspenger

2011 Ny alderspensjon

2015 Ny uføretrygd

Folketrygdloven av 1966 ble administrert av trygdeetaten og arbeidsmarkedsetaten (dagpenger) med Rikstrygdeverket og Arbeidsdirektoratet som direktorater. I trygdeetaten ble det etablert fylkestrygdekontorer i 1990–1992. Disse avløste de fylkesvise trygdesekretariatene, som hadde forberedt visse trygdesaker⁹ for fylkesnemnda.¹⁰ Fylkestrygdekontorene fikk etter hvert utvidet sitt fagområde til å gjelde hele folketrygdloven og ble klageinstans fra 1994. Saker som tidligere hadde blitt behandlet av fylkesnemnda, ble avgjort av fylkestrygdekontoret etter forberedelse i det lokale trygdekontoret, og avgjørelsene kunne ankes direkte inn for Trygderetten. Folketrygdloven av 1997 medførte ingen endring av administrasjonen. Arbeidsmarkedsetaten (Aetat) overtok ansvaret for yrkesrettet attføring fra 2002.

NAV ble etablert 1. juli 2006.¹¹ NAV stod opprinnelig for «Ny arbeids- og velferdsforvaltning». I erkjennelsen av at det er begrenset hvor lenge man kan være «ny», besluttet man å beholde NAV som navn på organisasjonen, uten at bokstavene skulle anses som en forkortelse for noe. NAV består av en statlig del, Arbeids- og velferds-etaten, som utgjøres av de tidligere trygde- og arbeidsmarkedsetatene. Med i NAV er også deler av den kommunale administrasjon som forvalter sosiale tjenester. På det lokale NAV-kontoret finner man således både statlige og kommunalt ansatte. Hele NAV, medregnet den kommunale delen, omtales som *Arbeids- og velferdsforvaltningen*.

9 Blant annet uførepensjon, bil og forhøyet hjelpestønad.

10 Fylkesnemnda ble ledet av fylkeslegen og hadde i tillegg medlemmer med kompetanse på trygd og attføring.

11 Se lov 16. juni 2006 nr. 20 om arbeids- og velferdsforvaltningen (arbeids- og velferdsforvaltningsloven) [NAV-loven].